

Lukas kapitel 1. Övers och komm: Bo Giertz

Evangelium enligt Lukas Kapitel 1 Tillägnan (Luk 1:1–4)

Översättning

Många har redan försökt ställa samman en redogörelse för de ting som inträffat hos oss. De har byggt på den undervisning som meddelades oss av dem som från första början var ögonvittnen och tjänare åt Ordet. Därför vill jag nu också beskriva allt i tur och ordning för dig, ärade Teofilus, sedan jag noga tagit reda på allt ända från början, så att du kan bli övertygad om tillförlitligheten i de upplysningar du fått.

Kommentar

Hela detta stycke utgör i grekiskan en enda mening – en elegant grekisk period, som vittnar om att författaren är en bildad man som kan skriva en flott dedikation enligt alla konstens regler. Den Teofilus, som han tillägnar sitt verk, kan – av skäl som vi sett i inledningen – förmodas vara en förnämlig person med sympatier för kristendomen och möjligheter att påverka utgången av målet mot Paulus. Processen mot honom skulle, när detta skrevs, tas upp i kejsarens högsta domstol.

Teofilus betyder ”Gudsvän” och är troligen ett täcknamn. Möjligen hade denne ”Teofilus” redan fått regelrätt kristen undervisning. Det ord som här översatts med ”upplysningar” kan nämligen användas om den kristna dopundervisningen. Men det är också möjligt, att han var en av de många som kommit i kontakt med kristendomen och velat veta mera om den.

Lukas säger att ”många” redan försökt skriva om Jesus. En av dem måste ha varit Markus. Vidare kan Lukas ha känt till en eller flera av de samlingar av Jesusord och berättelser ur Jesu liv, som existerade i form av minnesanteckningar från den kristna undervisningen. De innehöll delar av den ”paradosis” – den fast utformade tradition – som härrörde från apostlarna. Lukas syftar tydligt på den, när han talar om en kunskap som ”förmedlats” (eller ”överlämnats”). Detta var nämligen det stående uttrycket när man förmedlade denna paradosis till andra. De ”ögonvittnen” han nämner är i första hand apostlarna, men även andra som hört och sett Jesus. Ordets ”tjänare” är medhjälparna i missionsarbetet. Lukas använder det ordet om Markus (Apg 13:5).

När Lukas grep sig an med att skriva detta evangelium, hade han i minst ett decennium (kanske två, se inledningen) stått med i det kristna missionsarbetet. Han måste ha haft omfattande kunskaper om Jesus, hans ord och hans liv. Dessutom har han – som han här säger – försökt att skaffa sig noggranna upplysningar och få ordning på sitt material. Han bör ha haft tämligen goda möjligheter till det. En lång rad av ögonvittnena levde ännu. Han hade själv varit i Jerusalem och tycks ha tillbringat ett par år i Palestina.

Förelöparen bebådas (Luk 1:5–25)

Översättning

I judakonungen Herodes dagar levde en präst som hette Sakarias, av Abias tjänsteskiift. Hans hustru var också av Arons ätt och hette Elisabet. Båda levde de rättskaffens inför Gud och höll sig obrottsligt till alla Herrens bud och stadgar. Men barn hade de inga, ty Elisabet kunde inga få, och båda började de bli gamla.

Nu hände sig, att han gjorde tjänst inför Gud när turen kom till hans skiift. Då föll lotten på honom, när man som sed var bland prästerna lottade ut den som skulle få gå in i Herrens tempel och tända rökelsen. Och allt folket stod utanför och bad, medan rökoffret bars fram. Då visade sig för honom en Herrens ängel som stod på högra sidan om rökelsealtaret. Vid den synen blev Sakarias bestört och fruktan föll över honom. Men ängeln sade till honom: Frukta icke, Sakarias. Din bön är hörd, och din hustru Elisabet skall föda dig en son, och du skall ge honom namnet Johannes. Han skall bli dig till glädje och fröjd, och många kommer att glädjas över att han föddes. Han kommer att bli något stort inför Herren. Vin och starka drycker skall han inte smaka. Han skall vara fylld av helig Ande ända från moderlivet, och många av Israels barn skall han omvända till Herren deras Gud. Han skall gå framför Herren i Elias ande och kraft, för att vända fädernas hjärtan till barnen och lära de olydiga att tänka på de rättfärdigas vis. Så skall han skaffa Herren ett välberett folk.

Sakarias sade till ängeln: Hur skall jag kunna veta det? Jag är ju gammal, och min hustru är kommen till åren. Då svarade honom ängeln: Jag är Gabriel som står inför Gud, och jag är sänd för att tala till dig och ge dig detta glada budskap. Och se — du skall bli stum och inte kunna tala intill den dag då detta sker, därför att du inte trodde mina ord, som dock kommer att gå i uppfyllelse när deras tid är inne.

Under tiden stod folket och väntade på Sakarias och undrade över att han dröjde så länge i templet. När han kom ut kunde han inte tala med dem, och de förstod att han sett en syn därinne. Han fick göra sig förstådd med tecken och förblev stum. Och när dagarna för hans tjänstgöring gått till ända, vände han tillbaka hem. Efter den tiden blev hans hustru Elisabet havande och drog sig undan i fem månader. Hon sade: Detta har Herren gjort med mig. Nu är hans stund kommen att utplåna min skam bland människorna.

Kommentar

Så börjar Lukas sin berättelse, och genast skiftar hans stil från litterär grekiska till en biblisk berättartone, där den semitiska bakgrunden lyser igenom i varje mening. Det är tydligt att Lukas här använder en källa, som fått sin form inom det arameiska språkområdet och vars hela tankevärld är judisk. Språket är fullt av ”semitismer” (språkliga uttryck som vittnar om att de är översatta från ett semitiskt språk). Ideligen börjar en ny mening med ”Och se” eller ”Och det hände sig”. (Det förra av dessa stildrag har behållits i översättningen, inte det senare.)

Vad Lukas berättar bygger alltså på någon judekristen och palestinensisk källa. Det är viktigt att komma ihåg. I början av detta sekel gjorde många kritiska forskare gällande, att allt som berättas i Lukas två första kapitel var legender som uppkommit på hellenistisk mark, bland hednakristna greker. Bland grekerna fanns nämligen en mängd myter om gudssöner som förts av jordiska mödrar, och där blev det – menade kritikerna – naturligt att tala om Jesus som Guds son, född på övernaturligt vis, och så kom legendbildningen igång. De teorierna håller inte. Dessa berättelser kommer ur en judekristen miljö, där tanken att Gud skulle ha en son närmast var anstötlig. Lukas har blivit bekant med dem på en tid, då många av Jesu samtida ännu levde. Judekristendomen hade sitt centrum i Jerusalem. Lukas lärde personligen känna dess ledare när han i sällskap med Paulus kom till Jerusalem, troligen fyra år innan han skrev sitt evangelium. Han tycks sedan ha stannat i Palestina i två hela år. Under den tiden kan han ha blivit bekant med dessa berättelser från Jesu barndom. Uppenbarligen hörde de inte med till den apostoliska ”paradosis” som lärdes ut överallt i församlingarna. I så fall borde det finnas spår av dem i de andra evangelierna. Men de kan ha hört till det som man kände till i välinformerade kretsar i Jerusalem. Jakob, Jesu broder, var alltså i livet och ledde församlingen, och vi vet att Lukas träffade honom (Apg 21:18). Det finns en möjlighet att också Maria levde. Den fornkryrkliga traditionen tycks förutsätta det, men vi vet det inte säkert. I varje fall får vi räkna med att det som Lukas berättar i sin ”förhistoria” (kapitel 1 och 2) är sådant som man i apostolisk tid berättade i Jerusalem. Det måste ha varit fråga om en fast utformad tradition, som Lukas har återgivit utan att försöka ge den en mera grekisk prägel.

Berättelsen försätter oss tillbaka till konung Herodes dagar. Denne regerade till år 4 före Kristus. Jesus och Johannes Döparen föddes sannolikt år 7 f Kr. Den dateringen grundar sig mera på uppgifterna hos Matteus än hos Lukas. I varje fall bygger vår tideräkning – som tillkom på 500-talet – på en felaktig kalkyl.

Prästerna vid Jerusalems tempel delades efter sin släkttillhörighet i 28 skift, som tjänstgjorde en vecka i taget, alltså normalt två veckor om året. Dessa skift hade namn efter sina gammaltestamentliga huvudmän. Abias skift var det åttonde i ordningen. Många präster bodde resten av året utanför Jerusalem. Tydligt var Sakarias en av dem.

När nu de dagliga göromålen lottades ut, fick Sakarias den stora utmärkelsen att gå in i det Heliga och bära fram rökoffret. Många fick nöja sig med att göra det en enda gång i livet. När Sakarias nu står ensam inne i helgedomen, visar sig en ängel för honom. Som så ofta i Nya Testamentet beskrivs ängeln inte. Det sägs bara att han stod på altarets högra sida, alltså på äreplatsen, eftersom altaret symboliserade Guds egen närvaro. Ängelns budskap var inte bara att Sakarias mot all mänsklig möjlighet skulle få en son, utan något ännu större. Hans son skulle bli en stor gudsmän, en nasir som inte smakade vin och en profet lik Elia. Detta var något oerhört. Profetian var ju utslocknad i Israel. Samtidens judar var smärtsamt medvetna om det. Det var fyra sekel sedan Gud hade uppväckt någon profet, och man hade inte hopp om någon ny förrän i ändens tid. Och nu skulle det alltså ske!

Uttrycket ”vända fädernas hjärtan till barnen” härstammar från profeten Malaki (4:6) och handlar om vad Elia skulle göra. Innebörden är osäker, och det profetordet citeras kanske bara för att klargöra, att Johannes skulle bli en ny Elia.

Sakarias står där och har svårt att tro ett sådant budskap. Han tillåter sig en skeptisk invändning och blir eftertryckligt tillrättvisad. Ängeln säger sitt namn. Han är ”Gabriel som står inför Gud”, inför Herrens ansikte, honom närmast. Han är enkelt utsänd för att ”komma med detta evangelium” som det heter i grundtexten. Och så möts han med otro! Till straff för sin otro skall Sakarias nu bli stum och inte kunna tala, intill den dag då han får se hur Gud håller sina löften.

Berättelsen säger oss att Johannes Döparen står som milstolpen mellan det gamla förbundet och det nya. Han är uppfyllelsen och toppunkten av allt som Gud hade gjort i Gamla Testamentets tid. Både hans far och hans mor var av prästerlig släkt. De representerade den kärlek till Gud och hans lag, som var Israels adelsmärke. Samtidigt ligger det något symboliskt i Sakarias tro. När profetian åter väcks till liv och Gud griper in på ett avgörande sätt, möts han i sitt folk av otro. De som först av alla skulle ha glatt sig och ropat ut de stora nyheterna för världen, de tvivlade och drabbades av stumhet.

Genom skriffynden vid Qumran-klostret kan vi i dag göra oss en tydligare bild än förr av de fromma kretsar i Israel som Sakarias tillhörde. Man brukar med ett gammaltestamentligt uttryck kalla dem för ”de stilla i landet”. De tänkte inte på att göra revolt som seloterna. De hoppades i stället på Guds ingripande. De var inte nöjda med sig själva som fariséerna och drog sig inte undan världen som klosterfolket i Qumran. De gjorde sitt bästa för att hålla lagen men var medvetna om sina brister och väntade längtansfullt på att Gud skulle förlösa dem och hela Israel från dess synder. I sådana kretsar tycks både Döparens och Jesu föräldrar ha hört hemma.

Frälsaren bebådas (Luk 1:26–38)

Översättning

I sjätte månaden blev ängeln Gabriel sänd av Gud till en stad i Galileen som hette Nasaret, till en jungfru som var

trolovad med en man vid namn Josef, av Davids ätt. Maria var hennes namn. Ängeln trädde in till henne och sade: Var hälsad, du högtbenådade, Herren är med dig. Hon blev mycket förskräckt över hans ord och undrade vad den hälsningen kunde betyda. Då sade ängeln till henne: Frukta inte, Maria. Du har funnit nåd hos Gud. Se — du skall bliva havande och föda en son, och du skall ge honom namnet Jesus. Han skall vara mäktig och kallas den Högstes Son, och Herren Gud skall skänka honom hans fader Davids tron och han skall härskas över Jakobs hus till evig tid, och hans konungavälde skall aldrig få ett slut. Men Maria sade till ängeln: Hur skall detta kunna ske? Jag vet ju inte av någon man. Ängeln svarade henne: Helig Ande skall komma över dig och kraft från den Högste skall överskygga dig. Därför skall barnet som föds vara heligt och kallas Guds Son. Och se — Elisabet, din släkting, väntar en son, också hon, nu på sin ålderdom, och detta är sjätte månaden för henne, fast det sades att hon inte kunde få barn. Ty för Gud kan ingenting vara omöjligt. Då sade Maria: Se — jag är Herrens tjänarinna. Må det ske med mig, som du har sagt. Och ängeln lämnade henne. Kommentar

Sex månader hade gått. Elisabet har under tiden levat i avskildhet lycklig över att vänta ett barn. Att vara barnlös var en olycka Israel och även en skam, därför att det kunde anses som ett straff från Gud. I sjätte månaden blir ängeln Gabriel sänd till Nasaret till ”en jungfru som var trolovad”. Det betonas, att hon alltså var jungfru. Genom trolovningen var hon redan lagligen bunden vid sin man. Gav hon sig åt någon annan, var det äktenskapsbrott. Föddes det ett barn, var det legitimt. Men det vanliga var att de trolovade levde åtskilda. Bruden var ju i regel mycket ung. Man kunde bli trolovad i tolvårsåldern. I regel varade trolovningstiden något år, och sedan firades bröllopet, då brudgummen tog till sig sin brud och hon flyttade över till honom från sitt föräldrahem.

Både Lukas och Matteus berättar om Jesu övernaturliga födelse. De har tydligen sina uppgifter ur olika källor, men sakligt stämmer de väl överens. Båda säger de oss, att Jesus föddes av en jungfru. Båda säger att hans liv tändes genom den helige Ande. Men medan Matteus skildrar hur Josef ställdes inför detta faktum och hur han reagerade, är allting hos Lukas sett med Marias ögon. Där är det hon som är centrum i hela förhistorien. Det finns ingen enklare förklaring än att Lukas fått dessa berättelser från Maria själv, direkt eller genom förmedling av dem som stått henne nära. Tonen och språket i dem är den som var naturlig i fromma kretsar. Man talade om Gud så som det talades i Skriften. Det man själv såg och upplevde uttryckte man med ord och bilder ur den heliga historien. Att Gud kunde gripa in och sända bud till sina tjänare på jorden var en självklar sak. Om vi moderna människor hör talas om en ängel, vaknar genast vår skepsis eller kanske vår nyfikenhet, så att vi vill ha mer precisa upplysningar, bland annat om vad som faktiskt visade sig. För en from jude var det viktiga vad Gud ville ha sagt, inte vem som kom med budskapet. Vad som berättas här hos Lukas är inte format så som vi skulle utforma en exakt redogörelse, avsedd för psykologer och historiker. Hans sagesmän ville inte bevisa att detta hade hänt. De ville tala om vad som hade hänt, övertygade om att det var något oändligt viktigt. Det avgörande för dem var inte det yttre händelseförloppet utan Guds mening med det som hände.

Frågar vi, om det verkligen finns änglar, så kan vi först konstatera att det inte går att verifiera deras existens med några vetenskapliga metoder. Normalt kan vi inte heller uppleva dem, så som vi kan uppleva gemenskapen med Gud och av egen erfarenhet bli vissa om hans existens. Änglarna hör till det som på kristet språk kallas uppenbarelsen, alltså till de ting, som Gud har låtit oss veta. Hade han inte gjort det, skulle de ligga helt utanför vår kunskap. Till den bibliska uppenbarelsen hör att det finns en himmelsk värld, skapad före vårt universum. Gud är inte ensam. Han har omgivit sig med levande väsen som inte tillhör vår skapelse. Han kan använda dem i sin tjänst. Så som de skildras i Nya Testamentet träder de alltid själva tillbaka för uppdraget. De vanliga bilderna av änglar med vingar är konstnärlig fantasi utan stöd i Bibeln. Det tyngst vägande skälet för tron på deras existens är nog för de flesta, att denna tro finns hos Jesus. Han talar om dem i många sammanhang och alltid som en självklar verklighet.

Jungfrufödelsen har av kritikerna avfärdats som ett försök att i efterhand förklara det märkliga i Jesu personlighet, på ett sätt som nära till hands för grekerna. Att en sådan förklaring måste ha varit anstötlig för judarna medges allmänt. Men som vi redan sagt: dessa berättelser är omisskännligt judiska och palestinsiska, och Lukas har hört dem vid en tid, då det ännu fanns vittnen som stått Josef och Maria mycket nära.

Räknar vi med att vi här får höra vad man vetat i den närmaste kretsen kring Maria, genom det som hon själv berättat, får de en mänsklig dimension, en varm personlig prägel, som man annars lätt tappar bort. Visst innehåller de djup teologi. De handlar om det största mysteriet i världshistorien: att Gud trädde in i vår värld och blev människa, så att Marias förstfödde verkligen var Guds son. Men detta är berättat på ett sätt som speglar Marias omedelbara upplevelse. Hon uppfattade ängelns budskap så som en judisk flicka måste förstå det. Hennes son skulle sitta på Davids tron. Han skulle regera över Jakobs hus, alltså över Israel. Att det var fråga om ett nytt Israel, som skulle omfatta alla folk, det låg ännu utanför synkretsen, dolt i en okänd framtid. Det är ett tecken på att vi inte har att göra med en kristen legend. Hade någon format dessa tankar en eller två generationer senare skulle de ha låtit annorlunda. Men redan Maria förstod, att hon skulle bli mor till en Messias som var något mer än hennes samtida vanligen väntade sig, en Messias vars välde skulle vara i alla tider.

Man bör lägga märke till, hur klart det sägas att det finns ett samband mellan Jesu övernaturliga födelse och hemligheten med hans person. Därför att han som människa blev till på detta sätt, skulle han vara helig och kallas Guds Son. Säger man att inkarnationens ”huru” inte spelar någon roll, är det knappast Nya Testamentets sätt att se.

Marias reaktion är också värd att lägga märke till. Hon böjer sig ödmjukt och går in i den uppgift hon har fått. Alldeles lätt kan det ha varit. Hon kunde anklagas för äktenskapsbrott, och det var en allvarlig sak. Men det ingår i bilden av henne att hon litade fullt och fast på att Gud tog ansvaret för det som nu skulle ske. För honom var ingenting omöjligt. Maria hos Elisabet (Luk

1:39‐45)

Översättning

Strax därefter bröt Maria upp och skyndade iväg till bergsbygden, till en stad i Juda, och trädde in i Sakarias hus och gav Elisabet sin hälsning. När Elisabet hörde Marias hälsning, spratt barnet till i hennes liv, och Elisabet uppfylldes av den helige Ande och ropade med hög röst och sade: Välsignad är du bland kvinnor, och välsignad är din livsfrukt! Hur har det förunnats mig att min Herres moder kommer till mig? Se ‐ när ljudet av din hälsning nådde mina öron, spratt barnet till av glädje i min kropp. Ja, salig du som trodde! Det som sades dig från Herren, det kommer att gå i uppfyllelse.

Kommentar

Ängeln hade talat om Elisabet, som nu på sin ålderdom skulle föda en son. Vi får veta att Maria var släkt med henne. Eftersom Elisabet var av prästerlig släkt, kan Maria också ha varit det. Andra tror att hon ‐ som Josef ‐ var en Davidsättling, eftersom ängeln förutsatte att hennes son skulle få ”sin fader Davids tron”. Saken är oviss. Enligt judisk rätt blev Jesus i varje fall Davidsättling, när Josef upptog honom som sin son.

Maria skyndar nu till sin släkting i Judeen. När Elisabet får det oväntade besöket, spritter barnet till i hennes liv och hon vet genast vad det beror på. Också det ofödda barnet gläder sig. Maria bär under sitt hjärta den som är allas Herre. De lever nu i en undrens tid, då Gud handlar med människorna så som han aldrig förut har gjort. Nu kommer Messias, och messias tiden är också Andens tid. Det är Anden som nu talar genom Elisabet, när hon prisar Maria salig. Hon är ”välsignad bland kvinnor”. Det är ett hebreiskt uttryck som betyder ungefär detsamma som ”mer än andra kvinnor”, ”framför alla de andra”.

Marias lovsång (Luk 1:45‐56)

Översättning

Maria sade:

Min själ sjunger om Herrens storhet,
och min ande fröjdar sig över Gud, min Frälsare.
Ty han har sett till sin tjänarinna i hennes ringhet,
och se, härefter skall alla släkten prisa mig salig.
Stora ting har den Mäktige gjort med mig,
och heligt är hans namn.
Hans barmhärtighet varar från släkte till släkte
över dem som fruktar honom.
Storverk har han utfört med sin arm.
Dem som bar högmodstankar i hjärtat har han förskingrat.
Härskare har han störtat från deras troner,
och ringa män har han upphöjt.
Hungriga har han mättat med sitt goda,
och rika har han skickat bort med tomma händer.
Han har tagit sig an sin tjänare Israel
och tänkt på att bevisa barmhärtighet
mot Abraham och mot hans säd till evig tid
efter sitt löfte till våra fäder.

Men Maria blev kvar hos Elisabet omkring tre månader och vände så hem igen.

Kommentar

Här följer nu ett stycke poesi av äkta hebreisk art, där tankarna följer varandra i parallella par, med tydliga förebilder i Gamla Testamentet (särskilt Hannas lovsång i 1 Sam 2). Lukas säger inte och lär knappast ha menat, att det var en del av de två kvinnornas samtal, men väl att det återger vad Maria kände och tänkte vid den tiden.

Här möter oss först den jublande glädjen över Gud, över hans gärningar och hans barmhärtighet, en glädje som är lika stor när G något som korsar våra egna planer och ställer oss inför uppgifter som kostar på. Gud har alltid rätt, Gud är nådig i alla sina verk. Det som fyller Marias hjärta är inte oron för vad som nu kommer att hända henne, utan jublet över att Gud gripit in och att hon själv i sin ringhet får tjäna hans verk. Hon anar att Gud nu gör något som har betydelse för alla kommande släkten och att de kommer att prisa henne salig som fick föda detta barn.

Sen ställer Maria in det som skett med henne i dess rätta sammanhang. Det är ett led i Guds verk med människosläktet, det som vi brukar kalla frälsningshistorien. Och här ger oss Maria en bild av Guds handlande som är typisk för fromheten bland ”de stilla i landet”. De upplevde dagligen sin ringhet och maktlöshet. De tänkte inte hävda sig med våld. De lämnade allt åt Gud och var bergfast övertygade att han till slut skulle skipa rätt. De övermodiga och mäktiga och rika skulle stå o med skammen, och de som litat på Gud och vandrat hans vägar skulle ärva hans rike. Så som orden här är formade, låter de oss ana, att man i Marias kretsar alltjämt tänkte sig att Guds stora ingripande skulle skänka Israel frihet och välstånd. Så blev det ju inte, men ändå fick Jesus i dessa kretsar sina trognaste lärjungar. De stilla i landet kände genast igen det glada budskapet. De förstod och tog emot, också när Jesus visade dem att Guds rike var annorlunda än de tänkt sig. När Jesus prisar ”de fattiga” saliga är det just detta slags människor han tänker på.

Marias lovsång brukar kallas Magnificat (det ord den börjar med på latin). Det är den första av de tre hymner som finns inlagda i förhistorien hos Lukas. De båda andra (Sakarias lovsång, ”Benedictus”, och Simeons, ”Nunc dimittis”) återspeglar samma fromhet och samma förväntningar. De fick tidigt en fast plats i den kristna liturgien. I västerlandet blev Benedictus en del av den dagliga morgonbönen (Laudes), Magnificat fick sin plats i vespern och Nunc dimittis i kompletoret. Därigenom har de kommit att höra till kristenhetens mest brukade böner. Johannes Döparens födelse (Luk 1:57–66) Översättning

Så var tiden inne för Elisabet att föda, och hon gav livet åt en son. Hennes grannar och fränder fick höra, vilken stor barmhärtighet Herren hade bevisat henne, och de delade hennes glädje. På åttonde dagen kom de för att omskära den lille, och de ville att han skulle kallas Sakarias efter sin far. Men hans mor svarade: Visst inte, han skall heta Johannes. Då sade de till henne: Det finns ju ingen i din släkt som har det namnet. Och de gav hans far en vink för att få veta vad han ville att pojken skulle heta. Då bad han om en tavla och på den skrev han: Johannes är hans namn. Och alla häpnade.

I samma stund öppnades hans mun och hans tunga löstes och han kunde tala och prisade Gud. Grannarna blev alla slagna av häpnad, och i hela Judeens bergsbygd talade man om allt detta. Alla som hörde det lade det på hjärtat och sade: Vad skall väl bli av det barnet? Så var ju också Herrns hand med honom.

Kommentar

Detta avsnitt jämte det följande läses som evangelium på Midsommardagen. Då firar vi nämligen Johannes Döparens födelsedag eftersom Johannes bör ha varit ungefär sex månader äldre än Jesus, enligt de uppgifter vi får hos Lukas. Berättelsen ger oss en målande bild från livet på den judiska landsbygden. Att få en son var något av det lyckligaste man kunde uppleva. Med den sammanhållning som brukar prägla livet på landet deltar alla grannarna i glädjen. På åttonde dagen – den som var fastställd i Mose lag – kommer de för att fira pojken omskärelse. I gamla tider hade barnet fått sitt namn vid födelsen. Senare blev det sed att ge det vid omskärelsen. Det första belägg vi har på den sedan är just denna berättelse.

Så inträffar det underliga, att modern – den enda av föräldrarna som kan tala med gästerna – inte godtar deras namnförslag utan vill ha ett namn som aldrig förr förekommit i släkten. Den som hade avgörandet i sådana fall var fadern. Man vänder sig alltså till Sakarias för att höra hans mening. Möjligen använde man sig av teckenspråk. Texten kan ha den betydelsen. I så fall förutsätts det att Sakarias inte bara var stum utan också döv. Det ord som Lukas förut har använt (vers 22) kan också betyda dövstum. Sakarias ber att få en liten tavla av det slag som var överdragen med vax och användes som anteckningsblock. Där skriver han: Johannes är hans namn. Namnet var redan givet.

I samma stund kan Sakarias åter tala. Det första han gör är att prisa Gud. Grannarna blir slagna av häpnad. Ordagrant står det ”av fruktan”. Det menas den bävan, som man känner när man står inför något outgrundligt, något som spränger ramen för våra vanliga erfarenheter och låter oss ana att Gud är nära. Så går ryktet ut över hela bygden och man frågar sig vad nu skall ske.

Sakarias lovsång (Luk 1:67–80)

Översättning

Men hans fader Sakarias blev uppfylld av den helige Ande och profeterade och sade:

Välsignad vare Herren, Israels Gud,
som har besökt sitt folk och berett det förlossning.
Han har upprättat åt oss ett frälsningens horn
i sin tjänare Davids hus,
Så som han lovat sin urminnes tid
genom sina heliga profeters mun:
att frälsa oss från våra fiender
och undan alla hatfullas hand,
att bevisa barmhärtighet mot våra fäder
och minnas sitt heliga förbund,
den ed som han gav åt Abraham, vår fader,
att vi, fria från fruktan och förlossade ur ovännens hand,
skulle få tjäna honom i helighet och rättfärdighet
inför hans ansikte i alla våra dagar.
Och du barn skall få heta den Högstes profet,
ty du skall gå framför Herren och röja väg för honom
och giva hans folk den frälsningens kunskap
som skänker dem syndernas förlåtelse,
för vår Guds förbarmande kärleks skull,
som skall låta ett ljus gå upp och blicka ned till oss från höjden
för att stråla över dem som sitter i mörker och dödsskugga,
och styra våra fötter in på fridens väg.

Så växte barnet upp och blev allt starkare i anden. Men han höll till i ödemarken intill den dag då han skulle träda fram för Israel. Kommentar

Sakarias &profeterade&, heter det. I urförsamlingen kom profetian att spela en ofantlig roll, men bland judarna ansågs den utdöd vid denna tid. Att Sakarias fick gåvan att profetera var ännu ett under och ett tecken på att en ny tid hade brutit in.

Att profetera betyder inte nödvändigtvis att förutsäga framtiden. Profetia är ett inspirerat tal, ingivet av Anden. Det innehåller något som den talande egentligen inte kunnat säga eller i varje fall inte hade kunnat bära fram på samma sätt om han varit hänvisad till sitt eget vetande och sina egna resurser.

Formen är återigen poetisk, av uppenbart hebreisk karaktär, fast parallellismen mellan tankarna i varje enskilt verspar inte är lika utpräglad som i Marias lovsång. Tankarna väller fram, i en ständigt växlande ström av bilder och minnen ur Israels historia, utan någon klar uppdelning i avslutade meningar.

Liksom i Marias lovsång är det Guds väldiga gärningar i det förgångna och hans ingripande i nuet som är huvudtemat. Sakarias prisar Gud för att han &genom det som nu skett! & har &besökt sitt folk& och gripit in i dess historia. Han har uppfyllt sina löften genom profeterna. Han kommer att rädda sitt folk från dess fiender. Här som i Marias lovsång är tankarna formade så som det var naturligt att forma dem, innan man sett uppfyllelsen. Ännu tror de fromma på ett nytt Davidsrike, där Israels barn skall få tjäna sin Gud utan fruktan för sina många fiender, i helighet och rättfärdighet. Så skulle orden inte ha fallit, om denna lovsång diktats femtio år senare. Uppfyllelsen kom, men den blev en annan än man tänkt sig. När vi läser dessa ord i dag, ser vi att de innehåller mer än Sakarias kunde veta. Vi vet att Abraham verkligen också är vår Fader, att profeternas löften gällde alla folk, också oss, att vi blev frälsta undan våra andliga fiender och nu får tjäna Kristus i &evig rättfärdighet, oskuld och salighet& på grund av det som han har gjort för oss.

Det &horn& som det talas om här är en gammaltestamentlig bild av kraft och styrka. Vi kunde återge det med &torn& eller möjligen &banér&. Här syftar det på Messias. Detta är första delen av lovsången. Den andra handlar om Döparen och hans roll som vägröjare. Här kommer Kristus på allvar med i bilden. Guds barmhärtighet skall &låta ett ljus gå upp&. &En stjärna träder fram ur Jakob& hette det i en av de profetior, som ansågs syfta på Messias (4 Mos 24:17). Ett stort ljus skulle lysa över dem som vandrade i mörkret och bodde i dödsskuggans land, hade Jesaja sagt (9:2). Nu var alltså stunden kommen.

I grekiskan används här ett ord som betyder ljusets &uppgång&. Samma ord kan också betyda &telning& och används i Gamla Testamentet om telningen av Davids släkt, den utlovade Messias. Berättelsen slutar med en liten notis om Döparens uppväxtår. Det besannades att han var en särpling, avskild till något ovanligt. Sin andliga styrka visade han ännu inte. Han höll sig undan i ödemarken. Den ödemarken fyller en stor del av Judeen. Den sträcker sig ända fram mot utkanten av Jerusalem och Betlehem, den upptar hela östra sidan av bergsbygden, där Juda klippöken stupar ned mot Jordansänkan, och den fortsätter som en förtorkad lerslätt fram till stränderna av Döda Havet eller fote av Moabs berg. Johannes var inte ensam om att dra sig undan dit. Fynden i Qumran har visat att här fanns hela kolonier av eremiter och klosterfolk, som flytt undan världen för att leva i avskildhet. Men Johannes skulle inte fly undan. Han bidade sin tid.

Copyrightregler:

Bo Giertz är upphovsman till såväl översättning som kommentar, Nedladdning och utskrift av såväl översättning som kommentar får endast ske för personligt bruk, All övrig användning av såväl översättning som kommentar måste godkännas av rättsinnehavarna samt Stiftelsen bibelskolan.com åtar sig att förmedla eventuella förfrågningar om vidare användning av översättning och/eller kommentar till rättsinnehavarna.

REGISTER:Nya Testamentet Lukas evangelium